

G20 ülkelerinde yolsuzluğun belirleyicileri: Panel sıralı logit yaklaşımı

Nebiye Yamak^{a*}, Zehra Abdioğlu^b, Sinem Doğan^c

^a Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, Ortahisar, Trabzon, 61080, TÜRKİYE. E-posta: nyamak@ktu.edu.tr. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3336-4735>

^b Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İ.İ.B.F., Ekonometri Bölümü, Ortahisar, Trabzon, 61080, TÜRKİYE. E-posta: maras@ktu.edu.tr. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1653-2840>

^c Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, Ortahisar, Trabzon, 61080, TÜRKİYE. E-posta: sinemdogan@ktu.edu.tr. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6304-3700>

MAKALE BİLGİSİ

Geliş tarihi: 13.04.2022
Kabul tarihi: 01.07.2022
Çevrimiçi kullanım
tarihi: 30.10.2022
Makale Türü: Araştırma
makalesi

Anahtar Kelimeler:

Yolsuzluk, panel sabit etkili sıralı logit analizi, makroekonomik faktörler

ÖZ

Yolsuzluk, kamu politikalarının doğru uygulanması ve başarısı açısından önemli etkilere sahiptir. Bu çalışmanın amacı G20 ülkelerinde yolsuzluk olasılığını etkileyen faktörleri belirlemektir. Çalışma, Baetschmann, Staub ve Winkelmann (2015) tarafından geliştirilen panel veri sabit etkili sıralı logit modelini kullanarak G20 ülkelerinde 2002-2020 dönemi itibariyle ekonomik ve ekonomik olmayan yolsuzluk belirleyicilerini analiz etmektedir. Yolsuzluğu temsil etmek üzere çalışmada hem yolsuzluk algı endeksi hem de Kaufmann, Kraay ve Mastruzzi (2008) tarafından geliştirilen yolsuzluk endeksi kullanılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre kişi başına düşen GSYİH, doğrudan yabancı yatırım, işgücüne katılım oranı, hukukun üstünlüğü ve hükümetin etkinliğindeki artışlar G20 ülkelerinde yolsuzluk olasılığını önemli ölçüde azaltmaktadır. Bunun yanı sıra G20 ülkelerinde enflasyon oranı ve işsizlik oranındaki artışlar yolsuzluk olasılığını artırmaktadır.

Determinants of corruption in the G20 countries: Panel ordered logit approach

ARTICLE INFO

Received: 13.04.2022
Accepted: 01.07.2022
Available online: 30.10.2022
Article type: Research
article

Keywords:

Corruption, panel fixed effect ordered logit model, macroeconomic factors

ABSTRACT

Corruption has important implications for the proper implementation and success of public policies. The aim of this study is to determine the factors that affect the probability of corruption in the G20 countries. Using the panel data fix effect ordered logit model developed by Baetschmann, Staub and Winkelmann (2015), this study analyzes economic and non-economic corruption factors in the G20 countries for the period from 2002 to 2020. In this study, both the corruption perception index and the corruption index developed by Kaufmann, Kraay and Mastruzzi (2008) are used to represent corruption. According to the findings of this study, an increase in GDP per capita, foreign direct investment, labor force participation rate, rule of law,

* Sorumlu Yazar

Doi: <https://doi.org/10.30855/gjeb.2022.8.3.008>

and government effectiveness significantly lead to a decrease in the probability of corruption for the G20 countries. In addition, an increase in the inflation and unemployment rate increases the probability of corruption in the G20 countries.

1. Giriş

Yolsuzluk ciddi bir bulaşıcı hastalık gibi önce toplumun bazı kesimlerini etkilemekte ve daha sonra bulaşma ile diğer kesimlere yayılmaktadır. Günümüzde özellikle ekonomilerin küreselleşmesi sonucu yolsuzluk sorunu küresel boyuta taşınmıştır. Dünya çapında yolsuzluğun görülmediği herhangi bir ülke bulmak mümkün değildir (Glynn, Kobrin ve Naim, 1997; Alsarhan, 2019).

Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu yolsuzluğu “kamu görevinin özel kazanç için kötüye kullanılması” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre bir kamu yetkilisi rüşvet aldığında veya talep ettiğinde kamu görevini özel kazanç için kötüye kullanmış sayılır. Ayrıca, özel yetkililerin, rekabet avantajı ve kâr güdümü ile kamu politikalarını ve süreçlerini yanılmak için aktif olarak rüşvet teklif etmeleri durumunda da kötüye kullanım söz konusu olmaktadır. Patronaj, adam kayırma ve kamu gelirlerinin başka yöne çevrilmesi yoluyla rüşvet olmasa bile kamu görevi kişisel çıkar için de kötüye kullanılabilir. Bu tanım basit olmakla birlikte yolsuzlukların çok önemli bir kısmını kapsayacak kadar geniştir ve literatürde de yaygın olarak kullanılmaktadır.

Koşulların daha uygun olması nedeniyle yolsuzluk gelişmekte olan ekonomilerde ve geçiş ekonomilerinde yaygın bir biçimde gözlenmektedir. Bunun ilk nedeni ilgili ekonomilerde daha fazla gelir elde etme motivasyonunun son derece güçlü olmasıdır. Bu motivasyon yoksulluk, düşük ücretler, sigorta ve işgücü piyasası koşullarının yetersizliği ile bağlantılı olarak artmaktadır. İkinci neden ilgili ekonomilerde yolsuzluğa karışma fırsatlarının çok daha fazla olmasıdır. Tekel rantları mülkiyetin gasp edilmeye hazır olduğu geçiş ekonomilerinde oldukça fazladır. Gelişmekte olan ekonomilerde ve geçiş ekonomilerinde birçok kamu görevlisinin takdir yetkisi geniştir ve bu sistemsel zayıflık sürekli değişen ve yetersiz şekilde tanımlanmış kural ve düzenlemelerle daha da kötüleşir. Üçüncü neden ise hesap verebilirliğin genellikle zayıf olmasıdır. Yasalara rağmen, yeterince gelişmemiştir ve bunları uygulamakla görevli olan yasal kurumlar yeterince hazır değildir. Son olarak, nüfus büyüklüğü ve doğal kaynak zenginliği gibi belirli ülkeye özgü faktörlerin de rüşvetin yaygınlığı ile pozitif olarak bağlantılı olduğu öngörülmektedir (Gray ve Kaufmann, 1998, s.2).

Yolsuzluğun ülke ekonomilerindeki boyutunu ortaya koymak amacıyla kullanılan çeşitli yolsuzluk endeksleri söz konusudur. Bunlardan bazıları Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün (Transparency International) Yolsuzluk Algı Endeksi (Corruption Perception Index, CPI), Siyasi Risk Hizmetlerinin (Political Risk Services) Uluslararası Ülke Riski Rehberi (International Country Risk Guide, ICRG) ve Dünya Yönetişim Göstergeleri (World Governance Indicators, WGI)'ne dayalı yolsuzluk endeksleridir. CPI kamu görevlileri ve politikacılar arasında yolsuzluğun varlığına yönelik algı derecesine göre ülkeleri sıralayan bir endekstir. Çeşitli bağımsız ve saygın kurumlar tarafından gerçekleştirilen uzman ve iş anketlerinden elde edilen yolsuzlukla ilgili verilere dayanan bir bileşik endekstir. CPI, değerlendirilen ülkelerde yaşayan uzmanlar da dâhil olmak üzere dünyanın dört bir yanından gelen görüşleri yansıtmaktadır. ICRG endeksi yolsuzluğu aşırı patronaj, adam kayırma, iş rezervasyonları, gizli parti finansmanı ve siyaset ile iş dünyası arasında şüphe uyandıran yakın ilişki biçimleri olarak tanımlamaktadır. ICRG'nin yolsuzlukla ilgili verileri bir uzman anketinden elde edilir. Siyasi bilgiler, mali ve ekonomik veriler toplanarak her bir bireysel risk bileşeni için risk noktalarına dönüştürülür. WGI, hesap verebilirlik, siyasi istikrar ve şiddet, hükümet etkinliği, düzenleyici kalite, hukukun üstünlüğü ve yolsuzluğun kontrolü olmak üzere yönetişimin altı boyutunu ölçmektedir. Göstergeler dünyanın dört bir yanından farklı kuruluşlar tarafından oluşturulan farklı veri kaynağından alınan yönetim algılarını ölçen çok sayıda bireysel değişkene dayanmaktadır (Kaufmann ve diğerleri, 2008, s.2).

Rüşvet, haraç, adam kayırma, zimmete para geçirme, dolandırıcılık ve çıkar çatışması gibi birçok biçimde görülen yolsuzluk, ekonomik kaynakların verimliliğini olumsuz etkileyerek, iş yapma maliyetini artırarak ve kaynak dağılımını bozarak yatırımları, kamu harcamalarını ve ekonomik büyümeyi yavaşlatmaktadır. Bunun yanı sıra yolsuzluk gelir adaletsizliğini, bütçe açığı ve

enflasyonu artırmakta, piyasaların işleyişini bozmakta, siyasi istikrarsızlığa yol açmakta ve demokrasiyi olumsuz yönde etkilemektedir (Al-Marhubi, 2000; Akçay, 2002; Sadig, 2009; Piplica, 2011; Chang, 2012; Özşahin ve Üçler, 2017; Gründler ve Potrafke, 2019). Dolayısıyla yolsuzluk hem bireysel ve toplumsal açıdan hem de politik ve ekonomik açıdan önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yolsuzlukla ilgili literatür incelendiğinde çoğunlukla yolsuzluğun doğrudan yabancı yatırımlar, GSYİH, enflasyon ve gelir adaletsizliği gibi makroekonomik değişkenler üzerindeki etkilerine odaklanıldığı dikkatleri çekmektedir. Yolsuzluğa neden olan faktörleri belirlemeye yönelik çalışmaların nispeten daha az yaygın olduğu gözlenmektedir. Bu amaçla bu çalışmada enflasyon, GSYİH, doğrudan yabancı yatırımlar, işsizlik oranı, işgücüne katılım oranı gibi makroekonomik değişkenlerin yanı sıra hukukun üstünlüğü, hükümetin etkinliği ve beşeri sermaye gibi faktörlerin de yolsuzluk üzerindeki olası etkilerinin araştırılması amaçlanmıştır. Çalışmada hem yolsuzluk algı endeksi hem de Kaufman ve diğerleri (2008)'nin yolsuzluk endeksine yer verilerek yolsuzluk tanımının geniş perspektifte ele alınması hedeflenmiştir. Bunun yanı sıra yöntem olarak panel sabit etkili sıralı logit yaklaşımının kullanımı ile gözlemlenemeyen birimsel heterojenlikler analizler kapsamında dikkate alınmıştır. Çalışmada panel sabit etkili sıralı logit yaklaşımı ve G20 ülkelerine ilişkin 2002-2020 dönemi yıllık verileri kullanılarak yolsuzluk olasılığını etkileyen başlıca değişkenlerin belirlenmesi amacı güdülmüştür. Yolsuzluğa neden olan faktörlerin tespit edilmesi, sorunun çözümünde politika uygulayıcılarına odaklanılması gereken faktörler konusunda geri bildirim sağlaması açısından önem arz etmektedir.

Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde öncelikle yolsuzluğu konu alan literatür değerlendirilecektir. Ardından kullanılan veri seti ve ekonometrik yöntem tanıtılacaktır. Son olarak ekonometrik bulgular çerçevesinde genel değerlendirmelere yer verilecektir.

2. Literatür araştırması

Yolsuzluğu konu alan ampirik literatür üç başlık altında incelenebilir. İlk sırada yolsuzluğun çok sayıda değişken üzerindeki etkisinin irdelendiği çalışmalar gelmektedir. Özellikle yolsuzluğun makroekonomik değişkenler üzerindeki etkisini ortaya koymayı amaçlayan çalışmaların iktisat literatüründe geniş yer tuttuğu söylenebilir. Örneğin Al-Marhubi (2000), 41 ülke için yolsuzluk ve enflasyon arasındaki ilişkiyi analiz ederek yüksek düzeyde yolsuzluğa sahip ülkelerde yüksek enflasyonun hâkim olduğunu vurgulamıştır. Yine yolsuzluğun enflasyon üzerindeki etkisini inceleyen Piplica (2011), 11 Avrupa Birliği geçiş ekonomisi için 1995-2008 dönemi itibariyle yolsuzluğun enflasyon üzerindeki etkisinin pozitif olduğunu, ilgili etkinin dolaylı ve gecikmeli olarak gerçekleştiğini tespit etmiştir. Özşahin ve Üçler (2017) yolsuzluk ve enflasyon arasındaki uzun dönem ilişkiyi 1995-2015 dönemi itibariyle 20 ülke için panel veri kullanarak analiz etmişlerdir. Yüksek düzeyde yolsuzluğun yüksek düzeyde enflasyona neden olduğunu bulmuşlardır. Akçay (2002), 1960-1995 dönemi için gelişmiş ve gelişmekte olan 54 ülkede yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerindeki etkisini EKK yöntemini kullanarak incelemiştir. Ortaöğretime kayıt oranı, öğrenci/öğretmen oranı, kamu harcamalarının GSYİH içindeki payı, yıllık nüfus artışı ve yıllık enflasyon oranı gibi kontrol değişkenlerin ilave edildiği çalışmada yolsuzluğun ekonomik büyümeyi negatif etkilediği bulunmuştur. Sadig (2009), 1984-2004 dönemi için 117 ülke verisini kullanarak ev sahibi ülkedeki yolsuzluk seviyesinin doğrudan yabancı yatırım (DYY) girişleri üzerindeki etkisini panel veri analizi çerçevesinde araştırmıştır. Kişi başına düşen GSYİH, yolsuzluk endeksi, nüfus artış hızı, dışa açıklık, ortaokula kayıt oranı, politik risk, enflasyon oranı, büyüme oranı ve hukukun üstünlüğü gibi değişkenlere yer verilen analizin bulguları yolsuzluğun ülkeye doğrudan yabancı sermaye girişlerini engellediğini göstermiştir. Benzer biçimde Chang (2012), 69 ülkenin 2001-2006 dönemine ilişkin verileri ile yolsuzluğun DYY üzerindeki doğrusal olmayan etkisini inceleyerek yolsuzluğun DYY üzerindeki pozitif etkisinin sadece düşük kaliteli siyasi kurumlar için söz konusu olduğunu tespit etmiştir. Ek olarak Munga (2012), 2000-2007 dönemi ve 170 ülkeyi kapsayan panel veri analizi çerçevesinde yolsuzluk, siyasi kurumlar ve DYY arasındaki ilişkiyi inceleyerek yolsuzluk endeksi ile DYY arasındaki ilişkinin ters yönlü olduğunu belirlemiştir. Dridi (2014), 103 ülkeye ait 1980-2002 dönemi verilerini kullanarak yolsuzluğun eğitim üzerindeki etkisini EKK ve 2AEKK yöntemleri ile incelemiştir. Analiz bulguları yolsuzluk düzeyindeki artışın ortaokula kayıt oranını azalttığını göstermiştir. Karim, Karim ve Nasharuddin (2018), 1995-2014 dönemi için ASEAN-5 ülkelerindeki

yolsuzluğun DYY girişleri üzerindeki etkilerini araştırarak az yozlaşmış ülkelerin ve büyük pazarların daha fazla DYY girişini çektiğini belirlemiştir. Gründler ve Potrafke (2019) ise 2012-2018 dönemi için 175 ülkedeki yolsuzluk ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyerek yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin özellikle otokrasilerde belirgin olduğunu ve yolsuzluğun doğrudan yabancı yatırım girişlerini azaltarak ve enflasyonu artırarak büyümeye yansıdığını ortaya koymuşlardır.

Yolsuzluğu konu alan ve ikinci başlık altında sıralayabileceğimiz çalışmalar çok sayıda değişkenin yolsuzluk üzerindeki etkisine odaklanan çalışmalardır. MacDonald ve Majeed (2011), 1984-2007 dönemi için 26 Avrupa ülkesindeki yolsuzluğun belirleyicilerini panel veri analizi kapsamında araştırarak hukukun üstünlüğünün yolsuzluk düzeyini azalttığını, siyasi istikrarsızlığın yolsuzluğun önemli bir belirleyicisi olduğunu ve yolsuzluk düzeylerinin hükümetin boyutuyla ilişkili olduğunu belirlemiştir. Benzer biçimde Akça, Ata ve Karaca (2012), 2002-2010 dönemi için 97 ülke kapsamında enflasyonun yolsuzluk üzerindeki etkisini araştırarak üç farklı gelir düzeyi bazında da enflasyonun yolsuzluğu pozitif olarak etkilediğini belirlemiştir. Neudorfer (2015), 1984-2006 dönemi için 139 ülkedeki ekonomik kalkınma ve demokrasinin yolsuzluk üzerindeki etkisini inceleyerek demokratik kurumlara sahip olan zengin ülkelerin otokratik sisteme sahip zengin ülkelere göre daha az yozlaşmış olduğunu ve demokratik olan zengin ülkelerin demokratik olan yoksul ülkelere göre daha az yozlaşmış olduğunu saptamıştır. Alsarhan (2019), 2012-2018 dönemi için Orta Doğu ülkelerindeki çeşitli ekonomik ve ekonomik olmayan yolsuzluk düzeyi belirleyicilerini panel veri analizi ile araştırarak ekonomik özgürlük, kişi başına düşen GSYH ve DYY artışlarının Orta Doğu ülkelerindeki yolsuzluk olgusunu önemli ölçüde azalttığını, demokrasi endeksindeki artışın yolsuzluğu arttırdığını, eğitim düzeyi, nüfus, özgürlük endeksi ve insani gelişmişlik endeksinin yolsuzluğu azalttığını tespit etmiştir.

Literatürde yolsuzluk endeksinin kategorilere ayırarak sıralı formda analize dâhil eden çalışmaları da üçüncü başlık altında sıralayabiliriz. Örneğin Canache ve Allison (2005), 1995-1997 dönemi itibariyle Latin Amerika ülkelerindeki siyasi yolsuzluk ve politik sistem arasındaki ilişkiyi sıralı logit analizi ile inceleyerek yolsuzluk algısının demokrasiyi zayıflattığına dair herhangi bir kanıt olmadığını, daha yaşlı ve güvenden yoksun olan bireylerin daha yüksek düzeyde yolsuzluk algılama eğiliminde olduğunu tespit etmişlerdir. Chowdhury (2007), Asya Pasifik bölgesi için 1984-2005 ve 1995-2004 olmak üzere iki farklı dönem aralığı kullanarak sıralı probit modeli çerçevesinde askeri harcamaların ve nüfus yoğunluğunun yolsuzluk algısını azalttığını ve ekilebilir arazi büyüklüğünün yolsuzluk algısını artırdığını saptamıştır. Hauk, Oviedo ve Ramos (2017), 2008-2012 dönemi için 18 Latin Amerika ülkesindeki yolsuzluk algıları ile insanların kurumların kalitesi hakkındaki inançları ve yeniden dağıtım politikaları arasındaki ilişkiyi sıralı probit modeli ile analiz etmişlerdir. Algılanan yolsuzluğun insanların yeniden dağıtım tercihlerini iki kanal üzerinden etkilediği ve hükümete olan güveni azaltarak yeniden dağıtım tercihini azalttığı sonucuna ulaşmışlardır. Nguyen, Bach, Le ve Le (2017), 2011-2014 dönemi için Vietnam'daki yolsuzluk olasılığını etkileyen değişkenleri sıralı probit analizi ile inceleyerek daha yüksek düzeyde şeffaflık, katılım ve hesap verebilirliğin daha düşük düzeyde yolsuzlukla ilişkili olduğunu ve yolsuzluğun kamu hizmeti kalitesi ile ters yönlü bir korelasyona sahip olduğunu belirlemiştir. Cariolle (2018), gelişmekte olan 71 geçiş ülkesi için firma düzeyindeki yolsuzluk belirleyicilerini inceleyerek kişi başına düşen GSYH'nin ve devlet müdahalelerinin yolsuzluk üzerinde ters yönlü etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. 12 Afrika ülkesindeki yolsuzluk algısının mikro ekonomik belirleyicilerini sıralı probit modeli kapsamında inceleyen Attila (2008), 1999-2001 dönemi için kadınların erkeklere kıyasla daha az yolsuzluk eğiliminde olduklarını, kamu yönetimi ile bağlantılı olan kişilerin ve kırsal alanda yaşayan kişilerin daha fazla yolsuzluk algısına sahip olduklarını belirlemiştir. Son olarak Efeoğlu ve Emsen (2021), 2010-2018 dönemi itibariyle farklı gelişmişlik düzeyine sahip ülkeler için ekonomik kalkınma ve yolsuzluk algı endeksinin demokrasi düzeyine etkisini panel sıralı logit modeli kapsamında incelemiştir. Az gelişmiş ve gelişmiş ülkelerde insani gelişmişliğin arttığı ve yolsuzluğun azaldığı durumlarda, gelişmekte olan ülkelerde ise insani gelişmişliğin ve yolsuzluğun azaldığı durumlarda demokrasi düzeyinin artacağını tespit etmişlerdir.

Yolsuzlukla ilgili literatür genel olarak değerlendirildiğinde yolsuzluğu temsil etmek üzere CPI, ICGR ve WGI yolsuzluk endekslerinin temel alındığı gözlenmektedir. Ayrıca konuyla ilgili literatürde

yolsuzluğun ekonomik nedenlerinden ziyade yolsuzluğun ekonomik sonuçları üzerinde durulduğu ve literatürde genellikle ülkeler arası karşılaştırmalara dayalı makro ölçekteki çalışmaların yer aldığı dikkatleri çekmektedir.

3. Veri seti ve ekonometrik yöntem

Çalışmada G20 ülkeleri için yolsuzluk olasılığına neden olan faktörlerin belirlenmesi amacıyla Baetschmann ve diğerleri (2015)'nin önerdiği BUC (blow-up and cluster) panel sabit etkili sıralı logit yaklaşımı kullanılmıştır. Sıralı bağımlı değişken olarak hem 2002-2020 dönemine ilişkin Kaufmann ve diğerleri (2008)'nin yolsuzluk endeksinden hem de 2012-2020 dönemine ilişkin yolsuzluk algı endeksinden (CPI)¹ yararlanılmıştır. Sıralı bağımlı değişken 1'den 10'a kadar (çok düşük yolsuzluktan çok yüksek yolsuzluğa olmak üzere) sıralı değerler verilerek oluşturulmuştur². Diğer bir ifadeyle sıralı bağımlı değişkenler 10 kategori içermektedir.

Çalışmada yolsuzluk olasılığını açıklamak üzere hükümetin etkinliği, hukukun üstünlüğü, kişi başına düşen reel GSYİH, enflasyon oranı, nüfus yoğunluğu, işsizlik oranı ve işgücüne katılım oranı 2002-2020 dönemi, doğrudan yabancı yatırımlar 2005-2020 dönemi, insani gelişmişlik endeksi 2002-2019 dönemi itibarıyla analizlere dâhil edilmiştir. Panel veri analizinin zaman boyutu veriye erişim dikkate alınarak belirlenmiştir. Değişkenlere ait tanıtıcı bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Değişkenlere ait tanıtıcı bilgiler

Kısaltma	Açıklama	Tanım	Kaynak
CPI	Yolsuzluk Algı Endeksi	Ülkelerdeki yolsuzluk algısını gösteren bir endekstir. 0 ile 100 arasında değerler alan endeks 0'a yaklaştıkça yüksek yolsuzluk algısını 100'e yaklaştıkça düşük yolsuzluk algısını ifade etmektedir.	Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International) 2012-2020
KAUFMANN	Kaufmann ve diğerleri (2008)'nin Yolsuzluk Endeksi	Kamu kesimindeki yolsuzlukları politik ve bürokratik açıdan yansıtan endeks -2,5 ile 2,5 arasında değerler almaktadır. Endeks -2,5'e yaklaştıkça yüksek düzeyde yolsuzluğu 2,5'e yaklaştıkça düşük düzeyde yolsuzluğu ifade etmektedir.	Dünya Bankası (World Bank) 2002-2020
C _{CPI}	Yolsuzluk algı endeksine göre sıralı bağımlı değişken	0 ile 100 arasında 10 kategoriden oluşan değişken 10'a yaklaştıkça yolsuzluk algısının artacağını, 1'e yaklaştıkça yolsuzluk algısının düşeceğini ifade etmektedir.	10 kategori içerecek biçimde düzenlenmiştir.
C _{KAUFMANN}	Kaufmann ve diğerleri (2008)'nin yolsuzluk endeksine göre sıralı bağımlı değişken	-2,5 ile 2,5 arasında 10 kategoriden oluşan değişken 10'a yaklaştıkça yolsuzluğun artacağını, 1'e yaklaştıkça yolsuzluğun düşeceğini ifade etmektedir.	10 kategori içerecek biçimde düzenlenmiştir.
HÜK. ETKİNL.	Hükümetin Etkinliği	Kamu hizmetinin kalitesine, politika oluşturma ve uygulama kalitesine ve hükümetin bu tür politikalara bağlılığının güvenilirliğine ilişkin algılar	Dünya Bankası 2002-2020

¹ CPI endeksi daha önce 0 ile 10 arasında ölçeklendirilirken 2012 yılında gerçekleştirilen bir revizyon sonrasında 0 ile 100 arasında ölçeklendirilmiştir. İlgili revizyon dikkate alınarak CPI endeksi 2012 yılından itibaren derlenmiştir.

² En düşük değeri ise en yüksek değeri ise en düşük yolsuzluğu gösteren CPI endeksi ve Kaufmann ve diğerleri (2008)'nin yolsuzluk endeksi tersine çevrilerek sıralı bağımlı değişkenlerin kategorileri oluşturulmuştur.

Kısaltma	Açıklama	Tanım	Kaynak
HUKUK ÜST.	Hukukun Üstünlüğü	Toplum kurallarına, polis ve mahkemelerin kalitesine, suç ve şiddet olasılığına ne ölçüde güvenildiğine ve uyulduğuna ilişkin algılar	Dünya Bankası 2002-2020
DYY	Doğrudan Yabancı Yatırım	Doğrudan yabancı yatırım sermaye girişleri (ABD \$)	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) 2005-2020
KBGSYİH	Kişi Başına Düşen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	Gayri safi yurtiçi hasıla (Sabit fiyatlarla ABD \$) / Yıl ortası nüfus	Dünya Bankası 2002-2020
ENFLASYON	Enflasyon Oranı (GDP Deflatörü)	Yıllık fiyat değişim oranı	Dünya Bankası 2002-2020
İGE	İnsani Gelişmişlik Endeksi	İnsan gelişiminin üç temel boyutunda ortalama başarıyı ölçen bileşik endeks	Birleşmiş Milletler Geliştirme Programı (United Nations Development Prog.) 2002-2019
YOĞUNLUK	Nüfus Yoğunluğu	Kilometrekare başına düşen kişi sayısı	Dünya Bankası 2002-2020
İKO	İşgücüne Katılım Oranı	İşgücünün kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfusa oranı	Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization-ILO) 2002-2020
İO	İşsizlik Oranı	İşsizlerin işgücüne oranı	Uluslararası Çalışma Örgütü 2002-2020

Not. G20 ülkeleri Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Arjantin, Avustralya, Brezilya, Çin, Endonezya, Fransa, Güney Afrika, Güney Kore, Hindistan, İngiltere, İtalya, Japonya, Kanada, Meksika, Rusya, Suudi Arabistan, Türkiye ve Avrupa Birliği Komisyonu'nu kapsar. Çalışmada Avrupa Birliği Komisyonu kapsam dışı bırakılmıştır.

Çalışmada birimler arasındaki gözlemlenemeyen heterojenliği dikkate almak amacıyla panel sabit etkili sıralı logit modeli kullanılmıştır. Hata teriminin normal dağıldığı ve açıklayıcı değişkenlerden bağımsız olduğu varsayımları altında, rasgele etkiler sıralı logit veya rasgele etkiler sıralı probit modelleri uygulanmaktadır. Bununla birlikte, genellikle birime özgü hata terimi üzerindeki bu varsayımlar kısıtlayıcı varsayımlar olarak değerlendirilmektedir. Sabit etkili modellerde ilgili kısıtlayıcı varsayımlar yumuşatılarak birime özgü hata teriminin dağılımı ve açıklayıcı değişkenlerle olan ilişkisi itibarıyla kısıt uygulanmaz. Sabit etkiler modellerinin bu özelliği nedensel etkilerin tahmini için kullanışlıdır. Çünkü zamanla değişmeyen özelliklerden kaynaklanan herhangi bir potansiyel içsellik hesaba katılmaktadır. Baetschmann ve diğerleri (2015), sabit etkili sıralı logit modeli için mevcut birkaç yaklaşımı incelemiş ve “blow and cluster” (BUC) tahmincisinin iyi özelliklere sahip olduğunu ve neredeyse genelleştirilmiş momentler yöntemi ve olabilirlik tahmincisi gibi daha karmaşık tahminciler kadar etkin olduğunu göstermişlerdir. (Baetschmann ve diğerleri ,2020, s. 254).

Sabit etkili sıralı logit modeli, gözlemlenebilir x karakteristiklerini 1'den K 'ya kadar değerler alabilen gözlemlenebilir sıralı bağımlı değişken y ile ilişkilendirmek için gizli değişken y^* 'ı kullanır. Gizli değişken y_{it}^* , birim boyutu i ve zaman boyutu t için doğrusal olarak x_{it} 'ye ve iki gözlemlenemeyen karakteristiğe (α_i ve ε_{it}) bağlıdır.

$$y_{it}^* = x_{it}'\beta + \alpha_i + \varepsilon_{it} \quad i = 1, \dots, N \quad t = 1, \dots, T \quad (1)$$

(1) numaralı denklemde α_i , bireysel spesifik sabitler olarak hareket ettiği için x_{it} vektörü bir sabit terim içermez. Zamana göre değişmeyen, gözlemlenemeyen bireysel kısım (α_i) sabit etki olarak isimlendirilir ve istatistiksel olarak x_{it} 'ye bağlı olabilir. Aşağıdaki gözlem kuralı y_{it}^* gizli değişkenini, τ_{ik} eşik değerleri aracılığıyla gözlemlenen sıralı y_{it} değişkenine bağlar.

$$y_{it} = k \quad \text{eğer} \quad \tau_{ik} < y_{it}^* \leq \tau_{ik+1} \quad k = 1, \dots, K$$

Modelin en esnek versiyonunda eşik değerler birimler arasında değişebilmektedir. En düşük ve en yüksek eşiklerin artı ve eksi sonsuz olarak belirtilmesinin yanı sıra, bireye özgü eşiklerle ilgili tek varsayım, bunların her birim için artıyor olmasıdır.

$$\tau_{i1} = -\infty; \quad -\infty < \tau_{ik} < \tau_{ik+1} < \infty, \quad \forall k = 2, \dots, K-1; \quad \tau_{iK+1} = \infty$$

Ayrıca sabit etkili sıralı logit modeli zamanla değişen gözlemlenemeyen terimlerin (ε_{it}) bağımsız olduğunu ve standart lojistik kümülatif yoğunluk fonksiyonu ile benzer dağılıma sahip olduğunu varsaymaktadır. Bu nedenle t zamanında i bireyi için k sonucunu gözleme olasılığı (2) numaralı eşitlikte verilmektedir.

$$\Pr(y_{it} = k/x_{it}, \alpha_i) = \Lambda(\tau_{ik+1} - x'_{it}\beta - \alpha_i) - \Lambda(\tau_{ik} - x'_{it}\beta - \alpha_i) \quad (2)$$

(2) numaralı eşitlikte gösterilen olasılık x_{it} , β , α_i , τ_{ik} ve τ_{ik+1} 'ye bağlıdır. Sabit etkili sıralı logit modeli için BUC tahmircisi tutarlı β tahmircisi sunan koşullu en çok olabilirlik tahmircisine (CML) dayanmaktadır. Burada sunulan BUC tahmircisi, farklı kesme noktalarından kaynaklanan logaritmik olabilirlik (LL) fonksiyonlarını birleştirerek tek adımlı bir β tahmircisi sağlar. Bu tahmin edici için LL fonksiyonu (3) numaralı eşitlikte gösterilmektedir.

$$LL^{BUC}(b) = \sum_{k=2}^K LL^k(b) \quad (3)$$

(3) numaralı eşitlikteki $LL^k(b)$, (4) numaralı eşitlikte tanımlanmaktadır.

$$LL^k(b) = \sum_{i=1}^N \log P_i^k(b) \quad (4)$$

BUC yaklaşımında tahmincinin elde edilmesinde ilk olarak, örneklemden her birimin gözlemleri kendisinin K-1 kopya veya klonları ile değiştirilir (örneklem boyutu şişirilir) ve daha sonra her klon farklı bir kesme noktasında ikiye bölünür. Ardından CML tahmircisi uygulanarak β 'yi tahmin etmek için şişirilmiş örneklemin tamamı kullanılır. Aynı birimin klonları birbirinden bağımsız olmadığından, bireysel düzeyde kümelenmiş (cluster) standart hataların hesaplanması gerekir. Baetschmann ve diğerleri (2015), olasılıkları birleştirmenin yalnızca bir kesme kullanmaya kıyasla büyük bir etkinlik sağladığını göstermiştir.

4. Bulgular

Tablo 2'de yolsuzluk algı endeksine, Tablo 3'te ise Kaufmann ve diğerleri (2008)'nin yolsuzluk endeksine dayalı oluşturulan panel sabit etkili sıralı logit modeli bulgularına yer verilmektedir. Tablo 2'deki bulgular incelendiğinde en az %10 anlamlılık düzeyinde doğrudan yabancı yatırımların yolsuzluk olasılığı üzerindeki etkisinin negatif olduğu görülmektedir. Doğrudan yabancı yatırımlar sermaye, iş fırsatları, bilgi ve beceri aktarımı yoluyla ekonomik büyümeye ivme kazandıran, ihracat mallarının küresel pazarlara erişim kapasitesini artıran, özellikle gelişmekte olan ülkelere yönelik çok önemli bir sermaye akışı biçimidir. İşsizliğin azalmasına ve dolaylı olarak yaşam standartlarının yükselmesine olanak sağlayarak yoksulluğun azalmasına katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla doğrudan yabancı yatırımlardaki artışın yolsuzluğu azalttığı analiz bulgularıyla kanıtlanmaktadır. Enflasyonun ise %5 anlamlılık düzeyinde yolsuzluk olasılığını artırdığı gözlenmektedir. Bu bulgu enflasyonun bireylerin satın alma gücünü zayıflatarak ve hükümet politikalarına olan güveni sarsarak etik ve yasal olmayan davranışlar için ortam hazırladığını ortaya koymaktadır. Kişi başına düşen reel GSYİH'nin yolsuzluk olasılığı üzerindeki etkisinin negatif olduğu tablodan görülmektedir. İlgili bulguya dayanarak belirli bir ekonomik gelişmişlik düzeyine erişmiş ekonomilerde yasal olmayan faaliyetlere duyulan ilginin azalacağı söylenebilir. Nüfus yoğunluğunun yolsuzluk olasılığı üzerindeki etkisi anlamlı bulunamamıştır. İşsizlik oranındaki artışın yolsuzluk olasılığını zayıf da olsa artırdığı tablodan gözlenmektedir. Buna göre işsizlik oranının yüksek olduğu ekonomilerde bireyler hayatlarını idame ettirmek için yasal olmayan yollara başvurabilmektedir. İşgücü piyasasının durumunu temsil etmek üzere modellere ilave edilen bir başka değişken işgücüne katılma oranıdır. İşgücüne katılma oranına ilişkin katsayının en az %10 düzeyinde anlamlı olduğu ve yolsuzluk olasılığını azalttığı dikkatleri çekmektedir. Çalışma istekliliği içinde olan bireylerin sayısındaki artış yolsuzluk olasılığını azaltarak yasa dışı işlemlere olan eğilimi kırmaktadır. Beşeri sermayeyi temsilen modele ilave edilen insani gelişmişlik endeksi katsayısı istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır. Hukukun üstünlüğü ve hükümetin etkinliğinin en az %10 anlamlılık düzeyinde yolsuzluk olasılığı üzerinde negatif etkiye

sahip olduğu görülmektedir. Kamu hizmetine ve politika uygulama kalitesine yönelik algılar ile hükümetin bu tür politikalara bağlılığına dair inanışlar yolsuzluk olasılığını azaltıcı etkide bulunmaktadır. Aynı zamanda ülkede hukuk sisteminin etkinliği ve tarafsızlığı ile güvenilirlik düzeyine ilişkin algıların da yolsuzluk olasılığını azalttığı görülmektedir.

Tablo 2

Sabit etkili sıralı logit model bulguları / Yolsuzluk algı endeksi

Model	1	2	3
Değişken	Katsayı (Dirençli Stand. Hata)	Katsayı (Dirençli Stand. Hata)	Katsayı (Dirençli Stand. Hata)
DYY	-1,2945** (0,5122)	-0,6930* (0,3986)	-1,3572*** (0,5098)
ENFLASYON	0,2838 (0,3477)	0,4851** (0,2411)	0,3199 (0,3110)
LKBGSYİH	-6,1024** (3,0562)	-1,5200 (2,5098)	-8,9188*** (3,2870)
HUKUK ÜST.		-5,9783** (3,0460)	-6,8679* (3,7903)
HK. ETKİNL.	-11,3490* (5,9935)		
LNYOğUNLUK		5,1320 (15,7592)	
İŞSİZLİK		0,4796* (0,2481)	
İKO	-1,0848* (0,5592)		-0,9174** (0,4156)
İGE	12,9339 (26,4334)		-6,9980 (25,8540)
Log Conditional Likelihood	-32,7993	-50,1102	-37,1921
Wald (χ^2)	9,64*	78,26***	26,28***
Pseudo R ²	0,3461	0,2176	0,2585
Gözlem	112	144	112
Gözlem (kopya sayısı)	120	153	120

Not. L, değişkenin logaritmik dönüşüme tabi tutulduğunu ifade etmektedir. ***, ** ve * sırasıyla ilgili istatistiğin %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir.

Tablo 3'te Kaufmann ve diğerleri (2008)'nin yolsuzluk endeksinin kullanılması sonucu elde edilen bulgular yer almaktadır. Edinilen bulgular incelendiğinde hukukun üstünlüğünün ve hükümetin etkinliğinin özellikle yolsuzluk üzerinde anlamlı etkilerinin olduğu gözlenmektedir. Hükümetin etkinliğindeki artışın yolsuzluk olasılığını düşürücü etkide bulunduğu ve ilgili katsayının %1 düzeyinde anlamlı olduğu tablodan gözlenmektedir. Buna göre kamu hizmetlerinin kalitesine yönelik algılar ile hükümetin bu tür politikalara bağlılığına dair inanışlar yolsuzluk olasılığını azaltıcı etkide bulunmaktadır. lke içerisinde hukukun üstünlüğünün benimsenmesi durumunda da ülke vatandaşlarının yasal olmayan faaliyetler ile ilgilenme olasılıklarının azalacağı ifade edilebilir. Bunun yanı sıra hayat pahalılığını temsil eden enflasyon oranının da yolsuzluk olasılığı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğu gözlenmektedir. Kişi başına düşün GSYİH, işsizlik oranı, işgücüne katılma oranı, doğrudan yabancı yatırımlar gibi ülkelerin makroekonomik performanslarını temsil eden değişken katsayılarına ilişkin işaretler her ne kadar beklentiler dâhilinde olsa da istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır.

Tablo 3

Sabit etkili sıralı logit model bulguları / Kaufmann. ve diğerleri (2008)'nin yolsuzluk endeksi

Model	1	2	3
Değişken	Katsayı (Dirençli Stand. Hata)	Katsayı (Dirençli Stand. Hata)	Katsayı (Dirençli Stand. Hata)
DYY	0,1373 (0,1856)	0,2055 (0,1802)	0,0947 (0,1428)
ENFLASYON	0,2025*** (0,0766)	0,2198** (0,0928)	0,1867* (0,1041)
LKBGSYİH	-1,5815 (2,1191)	-0,7799 (1,9860)	-1,0723 (2,4307)
HUKUK ÜST.		-7,2826*** (1,9026)	-8,0977*** (1,5257)
HÜK. ETKİNL.	-5,8571*** (1,9733)		
LNYOĞUNLUK		7,3105 (7,6056)	
İŞSİZLİK		-0,0181 (0,1891)	
İKO	-0,1135 (0,2506)		-0,1266 (0,2451)
İGE	13,2162 (19,7437)		12,8757 (18,4158)
Log Conditional Likelihood	-99,6264	-103,0341	-97,1152
Wald (χ^2)	19,43***	69,94***	78,63***
Pseudo R ²	0,1586	0,1957	0,1798
Gözlem	225	256	225
Gözlem (kopya sayısı)	255	288	255

Not. L, değişkenin logaritmik dönüşüme tabi tutulduğunu ifade etmektedir. ***, ** ve * sırasıyla ilgili istatistiğin %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir.

5. Sonuç

Yolsuzluk ve yolsuzluğun ekonomik nedenleri üzerine yapılan analizler bu iki olgu arasındaki ilişkide birçok faktörün etkili olduğunu göstermiştir. Arzın talebi karşılayamaması durumunda ortaya çıkan kapasite yetersizliği yolsuzluğa neden olan faktörlerin başında gelmektedir. Vergi sisteminin yapısı, yoksulluk, gelir dağılımındaki adaletsizlik, ticari sınırlamalar, enflasyon, düşük ücretler, düşük istihdam ve kayıt dışı ekonomi yolsuzluğa neden olan diğer faktörler olarak sıralanmaktadır. Yolsuzluk başlı başına ekonomik göstergeleri kötüleştirerek ülkelerin imajlarını zedeleyen bir faktör olmakla birlikte aynı zamanda ülkelerin ekonomik, sosyal, demografik ve kültürel göstergelerine bağlı olarak şekillenen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada G20 ülkelerinde yolsuzluğun ekonomik ve ekonomik olmayan nedenlerinin belirlenmesi üzerine odaklanılmıştır. Bu amaç çerçevesinde G20 ülkelerine ilişkin 2002-2020 dönemine ait yıllık veri seti kapsamında panel sabit etkili sıralı logit regresyon yaklaşımı kullanılmıştır. Zamana göre değişmeyen birimsel heterojenliği dikkate alan panel sabit etkili sıralı logit modeli bulguları iki farklı yolsuzluk endeksine göre oluşturulmuş sıralı bağımlı değişkenler kullanılarak elde edilmiştir. Edinilen bulgular doğrudan yabancı yatırım girişlerindeki artışın ülkede iş fırsatı yaratarak, bilgi ve becerinin yayılımını hızlandırarak yasa dışı yollara başvurma olasılığını azalttığını ortaya koymuştur. Değişkenler arasında tespit edilen ters yönlü ilişki Sadig (2009), Munga (2012), Karim ve diğerleri (2018), Gründler ve Potrafke (2019) ve Alsarhan (2019)'nın çalışmalarıyla paralellik göstermektedir. Doğrudan yabancı yatırımlar girdiği ülkenin ekonomik büyümesini, istihdam düzeyini, makroekonomik istikrarını, altyapı ve hükümet politikalarını etkileyen çok önemli bir sermaye akışı biçimi olduğu için doğrudan yabancı yatırım girişlerinin yoğun olduğu ülkelere yolsuzluk olasılığının düşmesi beklentiler dâhilinde bir sonuçtur.

Enflasyonun ÷lkedeki yolsuzluk olasılığını artırdığı çalışmada tahmin edilen alternatif modeller kapsamında kanıtlanmıştır. Buna göre hayat pahalılığının neden olduğu yaşam koşullarındaki zorluklar toplumu oluşturan bireylerin yasal olmayan faaliyetleri takip etmelerine neden olmaktadır. Enflasyona dair pozitif korelasyon bulgusu Al-Marhubi (2000), Piplica (2011), Akça ve diğerleri (2012), Özşahin ve Üçler (2017) ve Gründler ve Potrafke (2019)'nin çalışmalarıyla örtüşmektedir. Enflasyonist bir ortamda satın alma gücü zayıflayan bireyler kamu politikalarına olan güvenlerini kaybetmektedir. Makroekonomik istikrarın bozulmasına neden olan enflasyon toplumsal kargaşa yaratarak yolsuzluğa davetiye çıkarmaktadır. Çalışmada dikkat çekici bir başka detay yolsuzluk olasılığı ile kişi başına düşen GSYİH arasındaki ters yönlü ilişkidir. Buna göre yolsuzluk olasılığı kişi başına düşen GSYİH'deki artışla birlikte azalmaktadır. Edinilen bulgu Akçay (2002), Cariolle (2018) ve Alsarhan (2019)'ın bulgularını desteklemektedir.

İşgücü piyasasındaki faktörlerin yolsuzluk üzerindeki etkisini incelemek üzere analizlere dâhil edilen işsizlik oranındaki artışın yolsuzluk olasılığını artırdığı yönünde bulgular edinilmiştir. Hauk ve diğerleri (2017)'ni destekleyen bu sonuca göre geçimlerini sürdürmek amacıyla bir işte çalışmak zorunda olan bireyler işgücü piyasasından dışlandığında yasal olmayan faaliyetler kapsamında hayatını idame ettirme yolunu seçebilir. İşgücüne katılım oranındaki artışın ise yolsuzluk olasılığını azalttığı gör÷lmüştür. Buna göre işgücü piyasası göstergeleri ile yolsuzluk arasında önemli bir bağlantı mekanizması olduğu ifade edilebilir.

Edinilen bulgulara göre hükümetin uyguladığı politikaların kalitesine yönelik algılar ile hükümetin bu tür politikalara bağlılığına dair inanışlar yolsuzlukla karşılaşma olasılığını azaltıcı etkide bulunmaktadır. Hükümetlerin politik özellikleri toplumu oluşturan bireylerin tutum ve davranışlarını şekillendirmektedir. Benzer şekilde hukukun üstünlüğünün de yolsuzluk olasılığı üzerinde ters yönlü etkide bulunduğu diğer bir ifadeyle hukuk sisteminin gücü ve tarafsızlığı ve güvenilirlik düzeyine ilişkin olumlu algıların yasa dışı faaliyetlere olan ilgiyi azalttığı belirlenmiştir. İlgili bulgular MacDonald ve Majeed (2011) ve Neudorfer (2015)'in bulguları ile örtüşmektedir.

Ülkeler açısından çok sayıda soruna neden olarak ekonomilerin rekabet gücünü zayıflatan yolsuzluk sorununun çözümünde işaret edilen faktörler üzerine odaklanılması önem arz etmektedir. Giderek daha fazla entegre olan küresel ekonomide, doğrudan yabancı yatırım girişlerinin ÷lke ekonomisi için katkısı göz önüne alındığında istikrar, öngörülebilirlik ve güven odaklı bir yaklaşım izleyen yabancı yatırımcının ilgisini sürekli kılmak önem arz etmektedir. ÷lkeye gelen her bir yatırım sermaye, bilgi ve becerinin aktarımına vesile olmakta ve ekonomik büyümeye ivme kazandırarak istihdama katkıda bulunmaktadır. Bunun yanı sıra işsizlik sorununa yönelik somut adımların atılması ÷lkelerin yolsuzluk sorunuyla mücadelelerini kolaylaştıracaktır. Ek olarak fiyat istikrarının sağlanması hayat pahalılığını ortadan kaldırarak ÷lke vatandaşlarının yasa dışı faaliyetlere yönelmelerine engel teşkil edecektir. Her şeyden önemlisi hükümetin uyguladığı politikalara yönelik güven ve inanç ile ÷lkede hüküm süren hukuk sisteminin üstünlüğü ve güvenilirliğine yönelik algılar ÷lkelerin karşı karşıya kalacağı olası yolsuzluğu azaltacaktır. Bu kapsamda hukuk sisteminin gözden geçirilmesi, hükümetin uyguladığı politikalarda şeffaf ve istikrarlı davranması hemen hemen her alanda kronik sorunlara neden olan yolsuzluk sorununun çözümünde ilk sırada gelen faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yazar beyanı

Araştırma ve yayın etiği beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik kurul onayı

Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Yazar katkıları

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkıda bulunmuştur.

Çıkar çatışması

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek beyanı

Bu çalışma için herhangi bir destek alınmamıştır.

Kaynakça

- Akça, H., Ata, A. Y. ve Karaca, C. (2012). Inflation and corruption relationship: Evidence from panel data in developed and developing countries. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 2(3), 281-295.
- Akçay, S. (2002). Corruption and economic growth: A cross national study. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 57(1), 1-13.
- Al-Marhubi, F. A. (2000). Corruption and inflation. *Economic Letter*, 66, 199–202. doi: 10.1016/S0165-1765(99)00230-X
- Alsarhan, A. A. (2019). Determinants of corruption in Middle East countries: Evidence from panel data. *International Journal of Economic Behavior and Organization*, 7(4), 57-63. doi: 10.11648/j.ijebo.20190704.11
- Attila, J. G. (2008). *How do African populations perceive corruption: Microeconomic evidence from Afrobarometer data in twelve countries* (Centre D'Etudes et de Recherches Sur le Developpement International Working Paper No. 200811). Erişim adresi: <https://econpapers.repec.org/paper/cdiwpaper/991.htm>. doi: 10.2139/ssrn.2261004
- Baetschmann, G., Staub, K. E. ve Winkelmann, R. (2015). Consistent estimation of the fixed effects ordered logit model. *Journal of the Royal Statistical Society*, 178, 685–703. doi: 10.1111/rssa.12090
- Baetschmann, G., Ballantyne, A., Staub, K. E. ve Winkelmann, R. (2020). Feologit: A new command for fitting fixed-effects ordered logit models. *The Stata Journal*, 20(2), 253-275. doi: 10.1177/1536867X2093
- Birleşmiş Milletler Geliştirme Programı, (2021, 17 Kasım). Human development reports. Erişim adresi: <https://hdr.undp.org/en/indicators/137506>.
- Canache, D. ve Allison, M. E. (2005). Perceptions of political corruption in Latin American democracies. *Latin American Politics and Society*, 47(3), 91-111. doi: 10.1111/j.1548-2456.2005.tb00320.x
- Cariolle, J. (2018). *Corruption determinants in developing and transition economies: Insights from a multi-level analysis* (Fondation Pour les Etudes et Recherches sur le Développement International Working Paper No. P229). Erişim adresi: <https://ideas.repec.org/p/fdi/wpaper/4390.html>
- Chang, S. (2012). Analyzing the relationship between foreign direct investment and corruption. *International Proceedings of Economic Development and Research*, 39, 196-198.
- Chowdhury, N. M. (2007). An empirical analysis of selected factors affecting corruption in the Asia-Pacific region. *Ritsumeikan Journal of Asia Pacific Studies*, 27, 1-14.
- Dridi, M. (2014). Corruption and education: Empirical evidence. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 4(3), 476-493.
- Dünya Bankası, (2021, 22 Kasım). Worldwide governance indicators. Erişim adresi: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/>.
- Efeoğlu, R. ve Emsen, Ö. S. (2021). Demokratikleşmede yolsuzluk ve kalkınmışlığın etkileri. *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1), 13-36. doi: 10.33399/biibfad.749982
- Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (2021, 17 Kasım). Foreign direct investment statistics. Erişim adresi: https://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/oecd-international-direct-investment-statistics-2020_e6696186-en.
- Glynn, P., Kobrin, S. J. ve Naim, M. (1997). The globalisation of corruption. Corruption and the global economy. Institute for International Economics, Erişim adresi: https://www.piie.com/publications/chapters_preview/12/1iie2334.pdf, 7-27.

- Gray, C. W. ve Kaufmann, D. (1998). Corruption and development. *Finance & Development*, 35(1), 7-10.
- Gründler, K. ve Potrafke, N. (2019). *Corruption and economic growth: New empirical evidence* (IFO Working Paper No. 309). Erişim adresi: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0176268019301156>. doi: 10.1016/j.ejpoleco.2019.08.001
- Hauk, E., Oviedo, M. ve Ramos, X. (2017). *Perception of corruption and public support for redistribution in Latin America*. (Barcelona GSE Working Paper No. 974). Erişim adresi: <https://docs.iza.org/dp10854.pdf>. doi: 10.1016/j.ejpoleco.2021.102174
- Karim, B. A., Karim, Z. A. ve Nasharuddin, M. N. (2018). Corruption and foreign direct investment (FDI) in ASEAN-5: A panel evidence. *Economics and Finance in Indonesia*, 64(2), 145-156. doi: 10.47291/efi.v64i2.594
- Kaufmann, D. A., Kraay, A. C. ve Mastruzzi, M. (2008). *Governance matters VII: Aggregate and individual governance indicators for 1996-2007* (World Bank Policy Research Working Paper No. 4654). Erişim adresi: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/6870/wps4654.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. doi: 10.2139/ssrn.1148386
- MacDonald, R. ve Majeed, M. T. (2011). *Causes of corruption in European countries: History, Law, and Political Stability*. (University of Glasgow Working Paper No. 24). Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/254417642_Causes_of_corruption_in_European_countries_history_law_and_political_stability.
- Munga, J. (2012). *Corruption, political institutions and foreign direct investments: A disaggregated study*. (Unpublished doctoral dissertation). University of Alabama, Alabama, US.
- Neudorfer, N. S. (2015). Development, democracy and corruption: How poverty and lack of political rights encourage corruption. *Journal of Public Policy*, 35(3), 421-457. doi: 10.1017/S0143814X14000282
- Nguyen, T., Bach, T., Le, T., ve Le, C. (2017). Local governance, corruption, and public service quality: Evidence from a national survey in Vietnam. *International Journal of Public Sector Management*, 30(2), 137-153. doi: 10.1108/IJPSM-08-2016-0128
- Onyango, O. F. (2015). Determinants of corruption in Kenya: Born and Bred to Bribe. *Social Sciences*, 4(6), 134-141. doi: 10.11648/j.ss.20150406.12
- Özşahin, ř. ve Üçler, G. (2017). The Consequences of corruption on inflation in developing countries: Evidence from panel cointegration and causality tests. *Economies*, 5(49), 1-15. doi: 10.3390/economies5040049
- Piplica, D. (2011). Corruption and inflation in transition EU member countries. *Ekonomiska Misao I Praksa*, 20(2), 469-506.
- Sadig, Ali (2009). The effects of corruption on FDI inflows. *Cato Journal*, 29(2), 267-294.
- Uluslararası Çalışma Örgütü (2021, 22 Kasım). *International labour organization statistics*. Erişim adresi: https://www.ilo.org/shinyapps/bulkexplorer42/?lang=en&segment=indicator&id=EAP_2WAP_SEX_AGE_RT_A.
- Uluslararası Şeffaflık Örgütü, (2021, 25 Kasım). *Transparency international*. Erişim adresi: <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>.